

СТОРІНКА МОЛОДИХ
ВЧЕНИХ

PAGE OF YOUNG
SCIENTISTS

УДК 332.1
JEL Classification Q1

Маслак Ольга

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського
м. Кременчук, Україна

Якимець Тетяна

студент магістеріуму
Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського
м. Кременчук, Україна

Яценко Інна

студент магістеріуму
Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського
м. Кременчук, Україна

E-mail: innayashchenko96@gmail.com

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АПК УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація

Вступ. В сучасних економічних умовах від розвитку аграрного сектора економіки залежать ключові показники економічного зростання. Широке застосування інновацій є обов'язковим елементом сучасного агропромислового виробництва на шляху вирішення соціально-економічних проблем АПК, пов'язаних з пошуком механізмів підвищення економічних показників діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпечення населення високоякісною сільськогосподарською продукцією.

Методи. У статті використано наступні методи дослідження: економічного аналізу і економіко-статистичний метод, метод узагальнення – для формулювання висновків дослідження.

Результати. У статті досліджено сучасний стан аграрного виробництва в Україні та особливості його наукового забезпечення. Проаналізовано динаміку наявної кількості організацій та установ, що виконують наукові та науково-технічні роботи в галузі сільського господарства. Розглянуто структуру фінансування наукової діяльності в розрізі джерел та напрямків. Вивчено результативність функціонування наукових установ та організацій.

Перспективи. Широке застосування інновацій є обов'язковим елементом сучасного агропромислового виробництва на шляху вирішення соціально-економічних проблем АПК. Тому подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці підходів до формування й реалізації механізмів збереження та зростання потенціалу аграрної науки, розвитку їх інтелектуального потенціалу та стимулювання високопродуктивної праці науковців.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, інновації, інноваційна активність підприємств, продовольча безпека, державна підтримка сільського господарства.

Вступ.

В сучасних економічних умовах від розвитку аграрного сектора економіки залежать ключові показники економічного зростання, інноваційного потенціалу, продовольчої безпеки та позиції держави на світовому ринку аграрної продукції. На сьогоднішній день в умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів аграрний сектор відіграє провідну роль у розвитку національної економіки. Незважаючи на наявні сприятливі природно-кліматичні умови, потужний ресурсно-виробничий потенціал і сформовані традиції господарювання сільського населення, вітчизняний агропромисловий комплекс (АПК) характеризується недостатньою ефективністю функціонування. З огляду на вище викладене, доцільним стає впровадження інноваційних технологій як джерела ключових факторів підвищення конкурентоспроможності АПК України та економіки країни, загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Процесам наукового забезпечення інноваційного розвитку аграрної науки присвятили свої праці Л.І. Курило [1], П.Т. Саблук [2], О.Г. Шпикуляк [3], С.М. Бортнік [6], К. Васильківська [10] та інші, які зосереджують свою увагу на вивченні ролі та місця наукового забезпечення в розвитку аграрної сфери, на дослідженні зв'язку різних аспектів наукового забезпечення з інноваційною активністю та на визначенні перспектив їх подальшого розвитку.

Мета.

Метою статті є дослідження стану агропромислового комплексу та рівня його інноваційної активності.

Методологія дослідження.

У процесі дослідження проаналізовано стан агропромислового комплексу та рівень його інноваційної активності з урахуванням сучасних макроекономічних тенденцій та впливу кризових (або трансформаційних) явищ в економіці України.

Результати. Ознакою сучасного інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств є така організація виробничих процесів, яка сприяє відновленню еколого-економічного потенціалу агропромисловості, зменшенню його негативного впливу на навколишнє середовище, підвищенню рівня родючості ґрунтів та їх якості, зменшенню забруднювальних викидів у атмосферу та скидів у водні ресурси, впровадженню новітніх технологій перероблення відходів та безвідходних технологій.

Наявний природно-ресурсний потенціал та вигідне транспортно-географічне розташування України в центральній Європі дозволяє перетворити її сільське господарство на високопродуктивну, засновану на новітніх технологіях сферу господарювання [5, с. 127–134].

Вітчизняний агропромисловий комплекс характеризується недостатнім рівнем ефективності функціонування. Зокрема, індекс виробництва валової продукції сільського господарства у 2015 р. (у відсотковому співвідношенні до 1990 р.) склав 88,2 %, а продукції тваринництва – 53,7.

Також спостерігається скорочення обсягів виробництва у короткостроковому періоді: у 2015 р. в постійних цінах 2012 р. було вироблено 239,3 млрд грн валової продукції сільського господарства (95,2% до 2014 р.), у тому числі продукції рослинництва – 168,0 млрд грн. (94,8% до 2014 р.), продукції тваринництва – 71,3 млрд грн. (96,3% до 2014 р.) (табл. 1).

Вітчизняний АПК займає передові позиції з експорту аграрної продукції на світовому ринку (за підсумками 2015 р. 1-ше місце за обсягом експорту соняшникової олії (3,3 млн т), 4-те місце за обсягом експорту кукурудзи (16,7 млн т), 5-те місце за обсягом експорту ячменю (2,3 млн т). Проте, рівень ефективності його функціонування є низьким, а інноваційний потенціал недостатнім [3, с. 34–38; 5, с. 127–134].

Таблиця 1

Валова продукція сільського господарства, млн грн*

Види продукції	Роки				Абсолютне відхилення 2015 до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Валова продукція	216,8	246,4	251,2	239,3	22,5
З неї:					
тваринництва	145,6	172,3	177,9	168,0	22,4
рослинництва	70,2	73,2	73,3	71,3	1,1

*Джерело: складено автором на основі [5, с. 23–30].

У 2015 р., порівняно з 2014 р., обсяги виробництва валової продукції сільського господарства в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь зменшилися до 95,2%, у тому числі продукції рослинництва – 94,8%, продукції тваринництва – 96,3%, відповідно. Обсяги виробництва валової продукції сільського господарства в розрахунку на одну особу скоротилися до 95,7% в порівнянні з 2014 р.

Таблиця 2

Індекс виробництва валової продукції сільського господарства, % до попереднього року*

Показники	Роки				Абсолютне відхилення 2015 до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Валова продукція	96,1	113,6	102,2	95,2	-0,9
З неї:					
тваринництва	93,6	118,0	103,2	94,8	1,2
рослинництва	104,3	104,6	99,7	96,3	-8
Валова продукція в розрахунку на одну особу	98,4	105,5	99,9	95,7	-2,7

*Джерело: складено автором на основі [5, с. 23–30].

Складність і багаторівневість відносин в АПК викликає необхідність системних досліджень рівня інноваційної активності сільськогосподарських підприємств, ефективності їх функціонування. Для цього було проаналізовано динаміку кількості організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи в сільськогосподарській галузі, та чисельності їх наукових кадрів (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка кількості організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи в сільськогосподарській галузі, та чисельності їх наукових кадрів

Показники	Роки				Абсолютне відхилення 2015 до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Чисельність організацій, од.	151	135	127	132	-19
з них організації НААН	93	86	86	85	-8
Чисельність працівників наукових організацій, осіб	9951	9779	8866	8039	-1912
з них: мають науковий ступінь	1698	8230	1639	1648	-50
працівники НААН	9075	8934	7853	7319	-1756

*Джерело: складено автором на основі [8, с. 282; 9, с. 257].

За даними табл. 3, можна зробити висновок, що кількість організацій які займаються інноваціями зменшується. В Україні функцію наукового забезпечення розвитку аграрного виробництва покладено на Національну академію аграрних наук, також наукова діяльність у сфері сільського господарства провадиться в навчально-дослідних центрах при ВНЗ, технополісах, технопарках тощо. Чисельність таких установ та організацій скорочується, відповідно, зменшується кількість працівників у цій сфері [7, с. 225].

Така негативна тенденція в умовах зростаючих потреб у наукоміській продукції призводить до збільшення навантаження та погіршення якості виконання наукових досліджень.

Не дивлячись на те, що кількість підприємств, що створюють та впроваджують інновації зменшилась, обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт за аналізований період суттєво не змінилась. Серед всіх видів наукових робіт збільшення спостерігається лише в частині наукових досліджень зі створення нових сортів рослин та порід тварин (табл. 4).

Таблиця 4

Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт у галузі сільського господарства за період 2012–2015 рр., од.

Найменування робіт	Роки				Абсолютне відхилення 2015 до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Усього робіт	4379	5066	6055	5632	1253
Зі створення нових видів виробів	224	311	187	175	-49
з них зі створення нових видів техніки	99	150	109	19	-80
Зі створення нових видів технологій	734	773	600	526	-208
з них ресурсозберігаючих	384	379	298	291	-93
Зі створення нових видів матеріалів	71	49	34	23	-48
Зі створення нових сортів рослин, порід тварин	471	703	2123	2307	1836
Зі створення нових методів, теорій	822	946	1354	764	-58
Інші роботи	2057	2284	1757	1837	-220

* Джерело: складено автором на основі [8, с. 123; 9, с. 106].

Повноцінне функціонування та реалізація наукового потенціалу аграрної науки, успішна комерціалізація інноваційних продуктів як результатів наукової діяльності неможливі без відповідного фінансового забезпечення.

Оскільки наукові установи й організації перебувають виключно в державній власності, витрати на їх функціонування здійснюються за рахунок державного бюджету (табл. 5).

Таблиця 5

Структура витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у галузі сільськогосподарських наук за джерелами фінансування, тис. грн*

Показник	Роки				Абсолютне відхилення 2015 до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Усього	647005,3	636100,2	590817,1	605356,9	-41648,4
Усього коштів бюджету	514275,8	490808,4	452604,6	413644,0	-100632
з них: держбюджету	512734,4	489381,7	451140,6	411930,0	-100804
Коштів фондів спеціального призначення	2316,2	2008,8	-	-	-
Власних коштів	95781,2	103262,4	80948,5	124449,2	28668
Коштів замовників	32710,2	38853,2	56234,9	66569,3	33859,1
з них:					
– підприємств, організацій України	31339,5	36459,7	51214,9	61494,2	30154,7
– іноземних держав	1370,7	2393,5	5020,0	5075,1	3704,4
Коштів інших джерел	1921,9	1167,4	1029,1	694,4	-1227,5

* Джерело: складено автором на основі [8, с. 87; 9, с. 70].

Загальний обсяг отриманих коштів з усіх джерел за останні 4 роки зменшився на 41648,4 тис. грн.

Переважає частка витрат на наукові та науково-технічні роботи (близько 45%) спрямовується на здійснення прикладних досліджень, тобто розроблення нових видів техніки, засобів захисту рослин, сортів і гібридів сільськогосподарських культур, технологій і технологічних прийомів, методичних рекомендацій та ін. (табл. 6).

Таблиця 6

Структура витрат на наукові та науково-технічні роботи, виконані власними силами наукових організацій за видами робіт, %

Показник	Роки			
	2012	2013	2014	2015
Усього	100	100	100	100
Функціональні дослідження	30,4	34,7	37,9	39,9
Прикладні дослідження	47,2	45,2	45,2	40,1
Науково-технічні розробки	12,9	10	9,2	10,6
Науково-технічні послуги	9,5	10,1	7,7	9,4

*Джерело: складено автором на основі [5, с. 87; 6, с. 70].

Висновки і перспективи.

В сучасних умовах господарювання вирішальною умовою розвитку та стабільності підприємств є ефективність їх інноваційної діяльності. Вітчизняний агропромисловий комплекс за досліджуваний період характеризується низьким рівнем інноваційної активності.

Виходячи з результатів дослідження, можна зробити висновок, що значний потенціал аграрної науки використовується недостатньою мірою і поступово втрачається. Ця надзвичайно важлива складова є основою для інноваційного розвитку агропромислового виробництва та забезпечення його конкурентоспроможності в умовах зростаючих вимог та посилення конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції.

Широке застосування інновацій є обов'язковим елементом сучасного агропромислового виробництва на шляху вирішення соціально-економічних проблем АПК, пов'язаних з пошуком механізмів підвищення економічних показників діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпечення населення високоякісною сільськогосподарською продукцією.

Здійснення ефективної інноваційної діяльності підприємствами аграрної сфери дасть змогу підвищити рівень їхньої конкурентоспроможності, зміцнити позиції на міжнародному ринку аграрних товарів та покращити ефективність виробничо-господарської діяльності, загалом.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні підходів до формування й реалізації механізмів збереження та зростання потенціалу аграрної науки, розвитку їх інтелектуального потенціалу та стимулювання високопродуктивної праці науковців.

Список використаних джерел

1. Курило Л.І. Організаційна складова реформування аграрної науки і освіти. *Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. Серія «Фінанси і кредит»*. 2013. №1. С. 218–221.
2. Валова продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) за 2015 рік : статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. відп. за випуск О.М. Прокопенко. 2016. С. 23–30.
3. Шпикуляк О.Г., Грицаєнко М.І. Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери. *Бізнес-Інформ*. 2016. №4. С. 143–149.
4. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики, 2015. 55 с.
5. Бортнік С.М. Активізація інноваційної діяльності агропромислових підприємств в контексті забезпечення продовольчої безпеки України. *Економічний форум*. 2017. №3. С. 127–134.
6. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2014 році. Статистичний збірник. відп. за випуск О.О. Кармазіна. К. 2015. 255 с.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2016. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Васильківська К. Інвестиційна привабливість сільських територій. *Вісник ЛНАУ; Економіка АПК*. 2013. №16(2). С. 310-314.
10. Інформаційні матеріали для слухання з питання «Про стан та законодавче забезпечення фінансування наукової і науково-технічної діяльності». Додаток до Листа Держінформнауки України. Режим

доступу: <http://www.kno.rada.gov.ua/komosviti> ; <http://www.niss.gov.ua/document?id>.

Статтю отримано: 10.10.2017 / Рецензування 13.11.2017 / Прийнято до друку: 26.11.2017

Olga Maslak

Doctor of Economics, Professor
Department of the Economy
Kremenchuk M. Ostrogradsky National University
Kremenchuk, Ukraine

Tetiana Yakymets

Student of the Master's Degree
Kremenchuk M. Ostrogradsky National University
Kremenchuk, Ukraine

Inna Yaschenko

Student of the Master's Degree
Kremenchuk M. Ostrogradsky National University
Kremenchuk, Ukraine

E-mail: innayashchenko96@gmail.com

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AEK UKRAINE IN THE MODERN CONDITIONS OF BUSINESS

Abstract

Introduction. Key factors and indicators of its economic growth depend on the agrarian sector of the economy in current economic conditions. The widespread use of innovations is a compulsory element of modern agricultural production and solving social and economic problems of the agroindustrial complex, related to the search for mechanisms for increasing the economic performance of agricultural enterprises and providing the population with high-quality agricultural products.

Methods. The following research methods are used in the article: economic analysis, economic and statistical method, methods of summarization, to formulate the conclusions of the study.

Results. The current state of agricultural production in Ukraine and the features of its scientific support are studied in the article. The dynamics of the existing number of organizations and institutions performing scientific and scientific and technical works in the field of agricultural sciences has been analyzed. The structure of financing of scientific activity in the context of sources and directions is considered. The effectiveness of the functioning of scientific institutions and organizations is studied.

Discussion. The widespread use of innovations is a compulsory element of modern agro-industrial production and solving social and economic problems of agro-industrial complexes. Therefore, further research should focus on the development of approaches to the formation and implementation of mechanisms for preservation and growth of the potential of agrarian science, the development of their intellectual potential and the promotion of highly productive work of scientists.

Keywords: agro-industrial complex, innovations, innovative activity of enterprises, food safety, state support of agriculture.

References

1. Kurylo, L.I. (2013). Orhanizatsiyna skladova reformuvannya ahrarnoyi nauky i osvity [Organizational component of the reform of agrarian science and education]. *Bulletin of the Sumy National Agrarian University*, 1, 218–221.
2. Valova produktsiya silskoho hospodarstva (u postinykh tsinakh 2010 r.) za 2015 rik [Gross agricultural output (at constant prices in 2010) for 2015] (2016). State Statistics Service of Ukraine, 23–30.
3. Shpykulyak, O.H., Shpykulyak O.H., & Hrytsayenko M.I. (2016). Naukove zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku ahrarnoyi sfery [Scientific support of innovative development of agrarian sphere]. *Business Inform*, 4, 143–149.
4. Balansy ta spozhyvannya osnovnykh produktiv kharchuvannya naseleennyam Ukrayiny [Balance and consumption of basic food products by the population of Ukraine] (2015). Kiev, Ukraine: State Statistics Service of

Ukraine.

5. Bortnik, S.M. (2017). Aktyvizatsiya innovatsiynoi diyalnosti ahropromyslovykh pidpryyemstv v konteksti zabezpechennya prodovolchoyi bezpeky Ukrainy [Activation of innovation activity of agro-industrial enterprises in the context of food security of Ukraine]. *Economic forum*, 3, 127–134.

6. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Naukova ta innovatsiyna diyalnist v Ukrayini u 2014 rotsi [Scientific and innovative activity in Ukraine in 2014] (2015). State Statistics Service of Ukraine. Kiev, 255.

8. State Informatics of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Vasylykivska, K. (2013). Investytsiyna pryvablyvist silskykh terytoriy [Investment attractiveness of rural areas]. *Visnyk LNAU*, 16 (2), 310–314.

10. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.kno.rada.gov.ua/komosviti>; <http://www.niss.gov.ua/document?id>.

Received: 10.10.2017 / Review 11.13.2017 / Accepted 11.26.2017

